

kom. Maciej Galar, asp. Paweł Lelit

Zakład Prawa i Kryminalistyki
Szkóły Policji w Pile

Status specjalisty jako uczestnika postępowania karnego

*Proces dowodzenia przypomina rekonstrukcję starej budowli,
przy której odnalezione ruiny, szczątki i odpadki (ślady)
stanowią najcenniejszy materiał budowlany*
(Jan Sehn)

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie modelu funkcjonowania instytucji specjalisty – kreatywnego pomocnika organu procesowego, posiadającego wiadomości specjalistyczne z zakresu nauk przyrodniczych i kryminalistycznych, przyzywanego w celu wykonania czynności technicznych. Natomiast w końcowej części opracowania zostaną przedstawione przepisy prawa o charakterze wewnętrznym obowiązujące w Policji w zakresie, w jakim regulują funkcjonowanie policyjnych specjalistów.

1. Umocowanie specjalisty w przepisach procedury karnej

Wprowadzenie instytucji specjalisty do porządku prawnego nastąpiło dopiero w obecnie obowiązującym k.p.k.¹ Podkreślenia wymaga jednak fakt, że teraźniejsi kodeksowi specjaliści występowali w praktyce dochodzeniowo-śledczej od wielu lat. Jej wprowadzenie jest przede wszystkim wynikiem ograniczenia potrzeby powoływania biegłych do udziału w czynnościach, gdy niezbędna jest nie tyle wiedza specjalna w rozumieniu art. 193 § 1 k.p.k., ale raczej wiedza techniczna pomocna przy czynnościach². Funkcja specjalisty w procesie karnym uregulowana jest w art. 205 k.p.k.³

¹ Dz.U. 1997 nr 89, poz. 555.

² J. Kasprzak: Biegły i specjalista przed sądem: wybrane aspekty taktyczne, CLKP 2001, s.13.

³ Dz.U. z 2025 r. poz. 46.

Od momentu wejścia w życie do chwili obecnej przepis ten nie podlegał większym zmianom. Nowelą z 10 stycznia 2003 r. dodano do katalogu rodzaju czynności „przesłuchanie przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość”⁴.

Do specjalistów zastosowanie ma również art. 206 k.p.k.⁵

Przepisy o specjalistach zostały zamieszczone w rozdziale 22 i znajdują się obok uregulowań dotyczących biegłych oraz tłumaczy. To, że specjalista znalazł się w tym katalogu, nie jest przypadkowe i należy to uznać za celowy zabieg racjonalnego ustawodawcy, uzasadniony zbliżonym do roli biegłych i tłumaczy zadaniem, jakie spełniają w procesie karnym specjaliści. Wszystkie te podmioty pełnią pomocniczą rolę wobec organów procesowych. Instytucja specjalisty, poza postępowaniem karnym występuje również w postępowaniu karnym skarbowym na mocy art. 113 § 1 k.k.s.⁶ „W postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego, jeżeli przepisy niniejszego kodeksu nie stanowią inaczej”, a także w postępowaniu w sprawach o wykroczenia na mocy art. 42 § 3 k.p.w.⁷ „Do tłumacza i specjalistów stosuje się odpowiednio przepisy art. 204-206 k.p.k.”

2. Rodzaj i zakres czynności wykonywanych przez specjalistów

a) Rodzaj czynności

W § 1 analizowanego artykułu (205 k.p.k.⁸) zostały wskazane czynności, do udziału, w których mogą zostać wezwani specjaliści. Czynnościami tymi są:

- **Oględziny** wykonywane na podstawie:
 - art. 207 k.p.k. (miejsca, osoby lub rzeczy),
 - art. 209 k.p.k. (zwłok);
- **Przesłuchanie przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość**, które dotyczyć może:
 - świadków na podstawie art. 177 § 1a k.p.k.,
 - biegłych na podstawie art. 200 § 3 w zw. z art. 197 § 3 w zw. z art. 177 § 1a k.p.k.,
 - tłumaczy na podstawie art. 200 § 3 w zw. z art. 197 § 3 w zw. z art. 177 § 1a k.p.k.,
 - sprawców (postępowanie przyspieszone) na podstawie art. 517b § 2a k.p.k.

W tym miejscu warto wspomnieć o Europejskim Nakazie Dochodzeniowym. W art. 589zj § 2 k.p.k. znajduje się katalog fakultatywnych podstaw odmowy wykonania END. Zgodnie z treścią pkt 7 tego artykułu, można odmówić wykonania nakazu przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, gdy oskarżony, który ma zostać przesłuchany nie wyraża na to zgody. Dokonując wąskiej interpretacji wskazanej normy, bez pogłębionej analizy

⁴ Dz.U. 2003 nr 17, poz. 155.

⁵ Dz.U. z 2025 r. poz. 46.

⁶ Dz.U. z 2024 r. poz. 628.

⁷ Dz.U. z 2024 r. poz. 977.

⁸ Dz.U. z 2025 r. poz. 46.

całości ustawowych uregulowań dotyczących tej formy przesłuchania można mylnie, na zasadzie wnioskowania *a contrario* przyjąć, że w przypadku zgody oskarżonego, na przesłuchanie w tej formie, będzie to czynność prawnie dopuszczalna. Nic bardziej mylnego. Zgodnie z art. 589z k.p.k. podstawową zasadą jest wykonywanie czynności dochodzeniowych, o które wnosi państwo wydające nakaz, na podstawie przepisów prawa polskiego. W polskiej procedurze karnej czynność ta jest dopuszczalna jeśli dotyczy: świadka, biegłego, tłumacza lub sprawcy w postępowaniu przyspieszonym. W pozostałych sytuacjach nie jest ona dopuszczalna w prawie polskim⁹.

- **Eksperyment procesowy** wykonywany na podstawie art. 211 k.p.k.,
- **Ekspertyza (opinia biegłego).**

Termin ten pojawia się w art. 194 pkt 2 k.p.k. oraz art. 200 § 2 pkt 2 k.p.k., z których treści można wywieść, że ekspertyza to nic innego jak opinia biegłego. Klasycznym przykładem udziału specjalisty w ekspertyzie jest badanie osmologiczne wykonywane przez biegłego przy pomocy – przewodnika psa.

- **Zatrzymanie rzeczy** na podstawie:
 - art. 217 k.p.k. (zatrzymanie rzeczy),
 - art. 236a k.p.k. (dane elektroniczne).

Przepis art. 236a k.p.k. wyraża podmiotowe i przedmiotowe rozszerzenie stosowania przepisów rozdziału 25 (Zatrzymanie rzeczy. Przeszukanie).

- **Przeszukanie** na podstawie art. 219 k.p.k.

Wyliczenie czynności dowodowych, w których dopuszczalny jest udział specjalisty należy uznać za katalog zamknięty (tak również uważają autorzy artykułu). Jednakże zagadnienie to budzi kontrowersje w doktrynie. Za uznaniem wyliczenia czynności dowodowych art. 205 § 1 k.p.k. za katalog zamknięty opowiadają się m.in. J. Gurgul¹⁰, M. Kurowski¹¹, K. Sychta¹². Za taką interpretacją omawianego przepisu przemawia między innymi to, że ustawodawca nie dodał w odpowiednim miejscu (przed ich wymienieniem) zastrzeżenia, np. „w szczególności”, jak to uczynił, wymieniając czynności techniczne¹³. Dodatkowym argumentem przemawiającym za tym, że jest to enumeratywne wyliczenie jest fakt dodania do katalogu rodzaju czynności nowelą z 2003 roku „przesłuchania przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających

⁹ Art. 589zj k.p.k. red. Skorupka 2023, wyd. 6/Kuczyńska – Legalis.

¹⁰ J. Gurgul: Instytucja specjalisty w procesie karnym, Prok. i Pr. 1998, nr 11-12, s. 116.

¹¹ M. Kurowski: Kodeks Postępowania Karnego, Komentarz Tom I, art. 1-424, pod red. D. Świecki, Wolters Kluwer 2024, s.753.

¹² K. Sychta: Kodeks Postępowania Karnego, Komentarz, pod red. J. Zagrodnik, Wolters Kluwer 2024, s. 545.

¹³ K. Browarny: Metody i środki wykorzystywane przez specjalistów w praktyce dochodzeniowo-śledczej, s.14, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wydział Prawa, administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2014.

przeprowadzenie tej czynności na odległość”. Gdyby sam ustawodawca uznał i traktował katalog czynności dowodowych jako otwarty, zmiana treści przepisu byłaby zbędna¹⁴. Odmienne stanowisko, mówiące o tym, że jest to katalog otwarty, reprezentują m.in. P. Fedusio, M. Skwarcow¹⁵ oraz Z. Kegel¹⁶.

b) Zakres czynności

Drugi katalog – zakres czynności technicznych wykonywanych przez specjalistę otwiera stwierdzenie „w szczególności”, co w tym przypadku nie powinno już budzić żadnych wątpliwości, że jest to przykładowe wyliczenie czynności takich jak:

- wykonanie pomiarów,
- obliczeń,
- zdjęć,
- utrwalenie śladów.

Do innych tego typu czynności można zaliczyć m.in. pobranie: materiału porównawczego, materiału do eliminacji, próbek kontrolnych, a także sporządzenie szkicu lub planu.

Dokonując analizy treści omawianego artykułu należy zwrócić również uwagę na użycie w końcowej części przepisu czasownika „można” (art. 205 § 1 k.p.k. *in fine* „można do udziału w nich wezwać specjalistów”). Część przedstawicieli nauki stoi na stanowisku, że skoro w przepisie jest mowa o możliwości wezwania specjalistów, to przyjąć należy, że wszystkie czynności w nim wskazane może wykonać sam organ procesowy¹⁷. Podejmując decyzję co do wezwania specjalistów winno się mieć na uwadze stopień trudności czynności, którą należy przeprowadzić w sprawie. Niewątpliwie wezwanie specjalistów jest tym bardziej uzasadnione, im bardziej czynność dowodowa jest skomplikowana¹⁸. Odmienny pogląd prezentują m.in. K. Marszał¹⁹, J. Mazepa²⁰, A. Frankowski i P. Trojanowski²¹. Autorom najbliższe do stanowiska J. Gurguła²², zgodnie z którym w razie oględzin wezwanie specjalisty jest z reguły nieodzowne, a w przypadku pozostałych czynności problem staje się bardziej otwarty.

3. Rodzaje specjalistów i forma ich powołania

Ustawodawca nie wprowadził ograniczenia co do podmiotów, które mogą występować w charakterze specjalisty. Z treści art. 205 § 2 k.p.k. można wywnioskować, że specjalistami

¹⁴ Tamże.

¹⁵ P. Fedusio, M. Skwarcow: Instytucja specjalisty w polskim i ukraińskim procesie karnym. Analiza prawno porównawcza, Palestra 3-4/2015.

¹⁶ Z. Kegel: Kryminalistyczne aspekty procedury karnej (zagadnienia wybrane), Nowa kodyfikacja prawa karnego, T. 2, pod red. L. Bogunia, Wrocław 1998, s. 90.

¹⁷ Krysztofiak, Art. 205 k.p.k. T.I red. Drajewicz 2020 wyd. 1 – Legalis.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ K. Marszał: Proces Karny pod red. K. Marszał, VOLUMEN 2003, s.212.

²⁰ J. Mazepa: Vademecum technika kryminalistyki pod red. J. Mazepy, Warszawa 2009, Wolters Kluwer, s. 46.

²¹ A. Frankowski, P. Trojanowski: Dobre praktyki technika kryminalistyki pod red. A. Frankowski, P. Trojanowski, Wydawnictwo CLKP Warszawa 2020, s. 186.

²² J. Gurguła: Instytucja specjalisty w procesie karnym, Prok. i Pr. 1998, nr 11-12, s. 117.

mogą być funkcjonariusze/pracownicy organu procesowego, najczęściej technicy kryminalistyczni (Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, Krajowej Administracji Skarbowej) lub inne osoby, niebędące funkcjonariuszami tych organów, o których wiadomo, że dają rękojmię należytego wykonywania obowiązków specjalisty oraz mają odpowiednie kwalifikacje i wiedzę techniczną do wykonania zleconej czynności (tzw. specjalista *ad hoc*). Specjalistów *ad hoc* można wezwać, przed przystąpieniem do czynności, do złożenia przyrzeczenia według roty określonej w przepisie²³. Decyzja o złożeniu przyrzeczenia należy do organu procesowego. W przypadku funkcjonariuszy organu procesowego przyrzeczenia nie odbiera się, ponieważ ich obowiązek rzetelnego działania wynika z racji ich statusu zawodowego i złożonego w związku z tym przyrzeczenia w momencie przyjmowania ich do służby²⁴. Wezwanie specjalisty nie wymaga formy postanowienia, a zatem wystarczy zarządzenie – takiego zdania są m.in. W. Grzeszczyk²⁵, K. Sychta²⁶, K. T. Boratyńska²⁷.

4. Stosowanie przepisów o biegłych (art. 206)

Z uwagi na fakt, że treść art. 205 k.p.k. nie reguluje w sposób wyczerpujący udziału specjalistów w procesie karnym, zgodnie z art. 206 § 1 k.p.k. do specjalistów stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych, z zastrzeżeniem, że nie mają zastosowania przepisy określone w:

- art. 194 k.p.k. – postanowienie,
- art. 197 k.p.k. – przyrzeczenie,
- art. 200 k.p.k. – forma i treść opinii,
- art. 202 k.p.k. – opinia psychiatryczna.

Stosowanie do specjalistów innych przepisów procedury karnej, określających udział biegłego w procesie karnym musi być odpowiednie, toteż ich odczytywanie wymaga uwzględnienia specyfiki roli specjalisty rozumianego jako pomocnika organu procesowego, przyzywanego w celu wykonania czynności technicznych niezbędnych przy prawidłowej i rzetelnej realizacji czynności dowodowych, wykonywanych przez sam organ²⁸.

²³ „Świadomy znaczenia powierzonej mi czynności i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczystie, że powierzone mi obowiązki wykonam z całą sumiennością i bezstronnością”

²⁴ Lech K. Paprzycki, Kodeks Postępowania Karnego Tom I Komentarz do art. 1-424, redakcja naukowa Lech K. Paprzycki, Wolters Kluwer, s. 708.

²⁵ W. Grzeszczyk, Kodeks Postępowania Karnego Komentarz wydanie 10, LexisNexis, s. 262

²⁶ K. Sychta, Kodeks Postępowania Karnego, Komentarz, pod red. J. Zagrodnik, Wolters Kluwer 2024, s. 545.

²⁷ K.T. Boratyńska, Postępowanie Karne, wydanie 3, K.T. Boratyńska, Ł. Chojniak, W. Jasiński, C.H.BECK, s.300.

²⁸ Gruszecka, Art.206 KPK red. Skorupka 2023 wyd. 6 – Legalis.

a) Przyczyny wyłączenia specjalisty

W celu zachowania bezstronności specjalistów, niezależnie od ich statusu (funkcjonariusz organu procesowego, specjalista *ad hoc*), stosuje się do nich odpowiednio przepisy dotyczące wyłączenia biegłych – art. 196 § 1 k.p.k. w zw. z art. 206 § 1 k.p.k.

Czynności specjalisty nie może wykonywać:

- obrońca albo adwokat lub radca prawny udzielający porady prawnej lub prowadzący sprawę – art. 178 pkt 1 k.p.k.,
- duchowny, który udzielając spowiedzi powziął informacje o sprawie, w której miałby występować jako specjalista – art. 178 pkt 2 k.p.k.,
- osoba najbliższa dla oskarżonego – art. 182 § 1 k.p.k.,
- osoba, która w innej toczącej się sprawie jest oskarżona o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem – art. 182 § 3 k.p.k.,
- osoba pozostająca z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym – art. 185 k.p.k.,
- osoba, której sprawa bezpośrednio dotyczy art. 40 § 1 pkt 1,
- małżonek strony lub pokrzywdzonego albo ich obrońcy, pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego albo osoba, która pozostaje we wspólnym pożyciu z jedną z tych osób - art. 40 § 1 pkt 2,
- krewny lub powinowaty w linii prostej, a w linii bocznej aż do stopnia pomiędzy dziećmi rodzeństwa osób wymienionych w art. 40 § 1 pkt 2 k.p.k. albo osoba związana z jedną z tych osób węzłem przysposobienia, opieki lub kurateli art. 40 § 1 pkt 3 k.p.k.,
- osoba, która brała udział w sprawie jako prokurator, obrońca, pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy strony, albo prowadziła postępowanie przygotowawcze art. 40 § 1 pkt 5 k.p.k.,
- osoby powołane w sprawie w charakterze świadków, a także osoby, które były świadkiem czynu – *in fine* art. 196 § 1 k.p.k.

W przypadku specjalisty podlegającego wyłączeniu na podstawie wyżej wymienionych przesłanek ustawodawca wprowadził jednoznaczną regulację: *jeżeli ujawnią się przyczyny wyłączenia biegłego (czytaj specjalisty) wymienione w § 1, wydana przez niego opinia (czytaj: czynność procesowa, która została wykonana z jego udziałem) nie stanowi dowodu, a na miejsce biegłego (czytaj: specjalisty) wyłączanego powołuje się innego biegłego (czytaj: specjalistę)* – art. 196 § 2 k.p.k. w zw. z art. 206 § 1 k.p.k. Jak wynika z treści omawianych przepisów czynność procesowa jaka została wykonana z udziałem specjalisty nie stanowi dowodu²⁹.

- osoba, co do której ujawnią się powody osłabiające zaufanie do jej wiedzy lub bezstronności albo inne ważne powody – art. 196 § 3 k.p.k. w zw. z art. 206 § 1 k.p.k.

Wśród powodów wyłączenia specjalisty w tym trybie wymienia się m.in. trwałe powiązania personalne między nim a stroną postępowania lub jej przedstawicielem, takie jak przyjaźń, niechęć, wrogość. Okolicznością taką może być również używanie przez specjalistę

²⁹ M. Jachimowicz: Specjalista w procesie karnym, Przedsiębiorstwo i Prawo, 7/2019, s. 49.

w toku czynności dowodowych wypowiedzi świadczących o braku bezstronności, np. form polemicznych lub ironicznych, obraźliwych dla jednej ze stron³⁰.

W celu zaprezentowania wszystkich poglądów na temat przyczyn wyłączenia chcielibyśmy w tym miejscu przedstawić stanowisko, zgodnie z którym specjalistów nie dotyczy zakaz dowodzenia za pomocą dowodu dokonanego przez osobę podlegającą wyłączeniu. Skutkowałoby to bowiem dyskwalifikacją dowodu zabezpieczonego przy udziale specjalisty, gdzie większość czynności dokonywanych przez specjalistów jest niepowtarzalna. Tak uważają m.in. K. Sychta³¹ oraz G. Krysztofiuk³². Zgodnie z tym stanowiskiem, jeżeli ujawnią się przyczyny wyłączenia specjalisty, dokonane przez niego czynności mogą zostać wykorzystane w procesie z uwagi na ich niepowtarzalny charakter i jednorazowość. Jeśli jednak czynność ma charakter powtarzalny, art. 196 § 2 k.p.k. powinien znaleźć odpowiednie zastosowanie, co oznacza konieczność wezwania innego specjalisty³³.

5. Specjalista jako osobowe źródło dowodowe

Specjaliści mogą być przesłuchani w charakterze świadków, co następuje w razie potrzeby (art. 206 § 2 k.p.k. „w razie potrzeby można przesłuchiwać specjalistów w charakterze świadków”). Konieczność przesłuchania specjalisty w charakterze świadka zachodzi wówczas, gdy ujawnia się wątpliwość co do wykonania czynności technicznej lub pomocniczej w toku czynności procesowej, np. wyjaśnienia wymaga sposób wykonania pomiarów lub obliczeń albo szkiców³⁴. W razie przesłuchania specjalisty w charakterze świadka, zastosowanie do niego znajdują przepisy dotyczące świadków (rozdział 21 k.p.k. - Świadkowie). W takim układzie procesowym specjaliście będą przysługiwać określone uprawnienia, ale będą też na nim ciążyć pewne obowiązki.

Obowiązki specjalisty:

- stawiennictwo na wezwanie organu procesowego i złożenie zeznań – art. 177 § 1 k.p.k.,
- zachowanie tajemnicy – art. 179 i 180 k.p.k.,
- złożenie przyrzeczenia – art. 187 § 1 k.p.k. Fakt złożenia ponownego przyrzeczenia wynika z tego, że złożone w trybie art. 205 § 2 k.p.k. przyrzeczenie odnosi się do rzetelności i bezstronności wykonania czynności przez osobę wezwaną jako specjalista, zaś przyrzeczenie, o jakim mowa w art. 187 i 188 k.p.k. dotyczy zupełnie innej sytuacji, związanej z zeznaniem co do faktów i okoliczności ustalonych przez specjalistę w trakcie wykonywania czynności dowodowej³⁵ i jest ściśle związany z art. 233 § 1 k.k.³⁶
- zeznawanie prawdy – art. 188 § 1 k.p.k.

³⁰ Tamże.

³¹ K. Sychta: Kodeks Postępowania Karnego, Komentarz, pod red. J. Zagrodnik, Wolters Kluwer 2024, s. 546.

³² Krysztofiuk, Art.206 KPK T.I red. Drajewicz 2020 wyd. 1 – Legalis.

³³ Tamże.

³⁴ P. Hofmański: Kodeks Postępowania Karnego Tom I, Komentarz do artykułów 1-296, pod red. P. Hofmańskiego, 2 wydanie C. H. Beck, s. 885.

³⁵ M. Jachimowicz: Specjalista w procesie karnym, Przedsiębiorstwo i Prawo, 7/2019, s. 55.

³⁶ Dz.U. z 2024 r. poz. 17.

Uprawnienia specjalisty:

- prawo do odmowy składania zeznań w sprawie prowadzonej przeciwko osobie dla niego najbliższej – art. 182 § 1 k.p.k.,
- prawo do uchylenia się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe – art. 183 § 1 k.p.k.,
- jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie – art. 184 § 1 k.p.k.,
- można zwolnić od złożenia zeznania lub odpowiedzi na pytania osobę pozostającą z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeli osoba taka wnosi o zwolnienie – art. 185 § 1 k.p.k.

Rola specjalisty w procesie karnym sprowadza się przede wszystkim do udziału w czynnościach technicznych, w pierwszym rzędzie jest pomocnikiem organów procesowych, natomiast jako „drugoplanową” należy przypisać mu rolę źródła dowodowego³⁷. Przypisanie specjalście funkcji świadka jako cechy „drugorzędnej” bynajmniej nie oznacza jego deprecjacji jako źródła dowodu, a ma jedynie na celu uwypuklenie podstawowych zadań, które wykonuje w procesie³⁸.

6. Specjalista – technik kryminalistyki – funkcjonariusz Policji

W tym miejscu postaramy się przedstawić funkcjonowanie policyjnych specjalistów – techników kryminalistyki, których status prawny zbudowany jest w oparciu o dwa (podstawowe) akty prawa o charakterze wewnętrznym, a więc takie, które regulują sytuację prawną podmiotów pozostających w strukturze organizacyjnej organu wydającego dany akt³⁹. Chcielibyśmy również w tej części artykułu spróbować udzielić odpowiedzi na następujące pytanie: Czy dopuszczalne jest, a jeśli tak, to w jakim układzie procesowym, występowanie przez techników kryminalistyki w podwójnej/potrójnej roli procesowej, tj. organu prowadzącego oględziny, protokolanta i pomocnika organu procesowego wykonującego czynności techniczne związane z ujawnianiem i zabezpieczaniem śladów, nośników śladów?

³⁷ A. Czapigo: Rola biegłego a rola specjalisty w procesie karnym – aspekty praktyczne na tle rozwiązań modelowych, Prokuratura i Prawo 9, 2000 s. 114-115.

³⁸ Tamże.

³⁹ L. Garlicki: Polskie prawo konstytucyjne zarys wykładu, , LIBER 1998, s. 63.

6.1 Decyzja nr 347 z dnia 4 listopada 2015 r. Komendanta Głównego Policji w sprawie wprowadzenia „Zasad i standardów funkcjonowania komórek techniki kryminalistycznej oraz sprawowania nadzoru nad komórkami techniki kryminalistycznej”⁴⁰

Decyzja składa się z części głównej i dwóch załączników. W części głównej zawarto całość regulacji dotyczących zasad i standardów funkcjonowania komórek techniki kryminalistycznej oraz sprawowania nadzoru nad komórkami techniki kryminalistycznej natomiast załączniki nr 1 i 2 to odpowiednio: 1 - wzór arkusza uczestnictwa w oględzinach na miejscach zdarzeń dla kandydata na technika kryminalistyki, 2 - wzór karty oceny dokumentacji wykonanej na miejscu oględzin / czynności procesowo-kryminalistycznych. Część główna podzielona jest na pięć jednostek redakcyjnych – rozdziałów. W dalszej części artykułu omówione zostaną rozdziały 1 i 3, krótko o zasadach doboru kandydatów do komórek techniki kryminalistycznej – rozdział nr 2 natomiast rozdziały: 4 – ocena pracy i 5 – zakres obowiązków wojewódzkich koordynatorów, zostaną pominięte z uwagi na zakres regulacji (kontrola, nadzór oraz kwestie statystyczne i logistyczne).

6.1.1 Organizacja funkcjonowania komórek techniki kryminalistycznej

Zgodnie z decyzją, zadania w zakresie techniczno - kryminalistycznej obsługi miejsc zdarzeń wykonują technicy kryminalistyki zatrudnieni w komórkach techniki kryminalistycznej takich jak ogniwa, referaty, zespoły, sekcje, wydziały KSP/KMP/KRP/KPP/KP. W przypadku KPP/KMP/KRP/KP zatrudniających od 1 do 5 techników zalecane jest jedno z dwóch rozwiązań organizacyjnych, a mianowicie tworzenie Międzypowiatowych/Międzyrejonowych Zespołów Techniki Kryminalistycznej (MZTK) albo wprowadzenie zintegrowanego grafiku służby techniki kryminalistycznej na terenie całego województwa, co pozwala dyżurnym poszczególnych jednostek na wykorzystanie technika kryminalistyki z innego powiatu/rejonu niebędącego w ponadpowiatowych/ponadrejonowych strukturach. W przypadku komórek zatrudniających od 6 techników kryminalistyki zaleca się wydzielenie ich z aktualnych struktur wydziałów dochodzeniowo-śledczych (kryminalnych) KSP/KPP/KMP/KRP i funkcjonowanie jako samodzielnej struktury podległej bezpośrednio komendantom lub zastępcom komendantów KSP/KPP/KMP/KRP odpowiedzialnym za nadzór nad realizacją zadań kryminalnych. W uzasadnionych przypadkach, w związku z liczbą obsługiwanych zdarzeń, dopuszcza się samodzielne funkcjonowanie komórek techniki kryminalistycznej, w których pełni służbę minimum 5 techników kryminalistyki podległych bezpośrednio komendantowi lub zastępcy komendanta KRP/KMP/KPP odpowiedzialnym za nadzór nad realizacją zadań kryminalnych.

⁴⁰ Dz. Urz. KGP z 2015 r. poz. 102 z późn. zm.

6.1.2 Zakres obowiązków techników kryminalistyki

W § 8 wskazano zakres obowiązków techników kryminalistyki. Jest to katalog otwarty, w którym znalazły się m.in.

- udział w oględzinach miejsc zdarzeń w ramach zespołów oględzinowych i grup operacyjno-śledczych,
- współudział w innych czynnościach procesowych (np. wizja lokalna, eksperyment procesowy, otwarcie zwłok, konfrontacja, przeszukanie),
- wykonywanie zdjęć sygnalitycznych, zdjęć dowodów rzeczowych oraz wykonywanie reprodukcji dokumentów,
- pomoc przy daktyloskopowaniu osób i zwłok oraz przy pobieraniu materiału porównawczego do badań,
- dokumentowanie czynności służbowych w odpowiednich książkach i rejestrach,
- udział w doskonaleniu zawodowym z zakresu techniki kryminalistycznej.

Jak można zauważyć, rodzaj czynności do wykonywania których jest nie tyle uprawniony, co zobowiązany technik – specjalista jest zdecydowanie szerszy w porównaniu do zamkniętego katalogu z art. 205 § 1 k.p.k.

6.2 Wytyczne nr 3 z dnia 30 sierpnia 2017 r. Komendanta Głównego Policji „w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów”⁴¹

Wytyczne składają się z 21 rozdziałów, w tym rozdziału 8 w całości poświęconego oględzinom miejsca osoby i rzeczy. Ponadto w rozdziałach: 4, 9, 10 i 11 znajdują się regulacje dotyczące: czynności dowodowych (w tym przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie przesłuchania świadka na odległość), eksperymentu procesowego, zatrzymania rzeczy i danych informatycznych, przeszukania osoby, miejsca, urządzenia oraz biegłych, tłumaczy i specjalistów. Jak można zauważyć, w tych pięciu rozdziałach znajdują się normy dotyczące katalogu czynności wymienionych w art. 205 § 1 k.p.k. Z uwagi na zakres tematyczny artykułu w tym miejscu ograniczymy się do analizy wybranych przepisów z rozdziału 8. Jak wynika z treści wytycznych **§ 43 ust. 1.** *Oględzin, poza wypadkami niecierpiącymi zwłoki, powinien dokonywać policjant prowadzący postępowanie, chyba że oględzin dokonuje prokurator* (potwierdzeniem dominującej roli prokuratora jako najważniejszego organu procesowego prowadzącego oględziny lub kierującego ich przebiegiem jest regulacja zawarta w § 169 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości Regulamin Wewnętrzny Urzędowania Powszechnych Jednostek Organizacyjnych Prokuratury⁴²), **ust. 4.** *W wypadkach, w których po-*

⁴¹ Dz. Urz. KGP z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.

⁴² Dz.U. z 2023 r. poz. 1115 (w sprawach o zabójstwo, sprowadzenie katastrofy komunikacyjnej lub budowlanej albo ich niebezpieczeństwa oraz w sprawach o wypadek przy pracy ze skutkiem śmiertelnym, a także w sprawach o inne poważniejsze przestępstwa, których skutkiem jest śmierć człowieka, prokurator przeprowadza oględziny miejsca zdarzenia lub kieruje ich przebiegiem, a w razie potrzeby dokonuje odtworzenia przebiegu zdarzenia lub kieruje tą czynnością).

licjant dokonujący oględzin uzna, że samodzielnie nie ma możliwości ujawnienia i zabezpieczenia śladów przestępstwa, do udziału w oględzinach wzywa osobę, o której mowa w art. 205 § 1 k.p.k., zwaną dalej „specjalistą”. § 49 W zależności od właściwości miejsca zdarzenia oraz rodzaju przestępstwa, obszaru oględzin, liczby i rodzaju śladów przestępstwa mogących wystąpić na miejscu zdarzenia, oględziny są dokonywane przez policjantów służby kryminalnej, służby śledczej lub odpowiedniej komórki służby prewencyjnej, jeżeli oględzin nie dokonuje osobiście prokurator. § 54 ust. 1. Jeżeli zachodzi podejrzenie przestępnego spowodowania śmierci, policjant dokonuje oględzin zwłok jedynie na polecenie prokuratora w sytuacji, gdy zaniechanie natychmiastowego dokonania oględzin groziłoby utratą śladów lub dowodów przestępstwa. § 56 ust. 2. Oględzin miejsca wypadku drogowego dokonują policjanci wyznaczeni do obsługi zdarzeń drogowych lub policjanci, o których mowa w § 49, ust. 2. Jeżeli czynności wykonują policjanci, o których mowa w § 49, oględzin pojazdu dokonuje policjant komórki ruchu drogowego mający odpowiednie przeszkolenie specjalistyczne lub inny policjant z udziałem biegłego.

6.3 Czy dopuszczalne jest, a jeśli tak, to w jakim układzie procesowym, występowanie przez techników kryminalistyki w podwójnej/potrójnej roli procesowej, tj. organu prowadzącego oględziny, protokolanta i pomocnika organu procesowego wykonującego czynności techniczne związane z ujawnianiem i zabezpieczaniem śladów, nośników śladów?

W ocenie Sądu Najwyższego nie ulega wątpliwości, że skoro w art. 211 k.p.k. mowa jest o eksperymencie procesowym, to nie wchodzi w rachubę dokonanie tej czynności przez kogoś innego niż organ procesowy. Biegły (specjalista) może być tylko wezwany do udziału (uczestnictwa) w tej czynności.

W przypadku techników kryminalistyki będących funkcjonariuszami Policji, dla wielu osób sytuacja wydaje się oczywista, tzn. technik nabywa uprawnienia organu, w strukturach którego pełni służbę, czyli może występować w charakterze prowadzącego oględziny, protokolanta i pomocnika ujawniającego i zabezpieczającego ślady oraz nośniki śladów. W tym miejscu odsyłamy do literatury, gdzie szerzej można przeczytać o zasadach prowadzenia oględzin oraz kontaminacji⁴³. Znajdzie się zapewne grupa osób, dla której te argumenty będą niewystarczające i pojawi się pytanie o wskazanie przepisu, który wprost zabrania łączenia wyżej wymienionych funkcji. Zdaniem autorów przepis taki istnieje i został zamieszczony w Decyzji nr 347⁴⁴.

⁴³ L. Koźmiński, W. Miś, L. Szplit: Podstawowe czynności techniczno-kryminalistyczne podczas oględzin miejsca zdarzenia, Piła 2015; G. Kędzierska i W. Kędziński, Kryminalistyka Wybrane zagadnienia techniki pod red. G. Kędzierskiej i W. Kędzińskiego, Szczepno 2011.

⁴⁴ Dz. Urz. KGP z 2015 r. poz. 102 z późn. zm.

§ 8 Do zakresu obowiązków techników kryminalistyki należy w szczególności:
1) udział w oględzinach miejsc zdarzeń w ramach zespołów oględzinowych i grup operacyjno-śledczych.

Jak wynika z treści przepisu technik kryminalistyki bierze udział w oględzinach miejsc zdarzeń w ramach zespołów⁴⁵ i grup⁴⁶. To funkcjonariusz odpowiedniej komórki (co zostało wskazane w rozdziale 6.2) prowadzi oględziny i w razie potrzeby wzywa specjalistę, chyba że oględzin dokonuje prokurator. Podobne stanowisko ma M. Kaczmarek⁴⁷ „Ujawnienie oraz procesowe i kryminalistyczne (techniczne) zabezpieczenie środków dowodowych, a także wykonywanie fotografii oględzinowej i specjalistycznych - kryminalistycznych szkiców wymaga specjalnych wiadomości i umiejętności. Specjalistami w tej dziedzinie są technicy kryminalistyki, którzy jednak nie przeprowadzają oględzin, a jedynie współuczestniczą w nich”. Tak również uważają G. Kędzierska i W. Kędziński⁴⁸ „Podmiotem każdych oględzin, czyli przeprowadzającym oględziny, jest zawsze organ procesowy (sąd, prokurator, policjant służby dochodzeniowo-śledczej).

W treści § 8 Decyzji nr 347 prawodawca użył zwrotu „w szczególności”, co zgodnie z zasadami interpretacyjnymi należy czytać jako katalog otwarty i to nie podlega dyskusji. Wyczerpujące jest przykładowe, jednakże co do samych oględzin miejsca, zapis punktu pierwszego jest pełny (zamknięty) – technik uczestniczy w oględzinach miejsc zdarzeń w ramach zespołów i grup. Będąc funkcjonariuszami organu procesowego, policyjni technicy wykonują również inne ustawowe zadania i tak m.in. realizują konwoje, doprowadzenia, zatrzymanie. Nie należy, zdaniem autorów, wiązać użycia zwrotu „w szczególności” do pkt 1 § 8 Decyzji 347, ale do całości przepisu i rozszerzać katalog wymienionych tam czynności w kierunku wskazanym wyżej. Punkt 1 § 8 Decyzji 347 to podkreślenie wagi oględzin miejsca zdarzenia. Czynności jednorazowej i niepowtarzalnej, w trakcie której ryzyko kontaminacji jest ogromne. Odrębną kwestią są oględziny przedmiotów ujawnionych w toku przeszukania, zatrzymanych. Szerzej na ten temat - patrz uwagi do art. 228 k.p.k.⁴⁹.

Wśród osób prezentujących odmienny pogląd – sprzeczny ze stanowiskiem autorów, często pojawia się pytanie, „a co w przypadku prostych oględzin, gdy nie ma możliwości ujawnienia i zabezpieczenia śladów, nośników śladów”? Wytyczne nr 3 określają wprost **§ 43 ust. 3.** *Jeżeli policjant uzna, że na miejscu zdarzenia nie ma możliwości ujawnienia i zabezpieczenia śladów przestępstwa lub ich nośników, odstępuje od dokonania oględzin miejsca, dokumentując przyczynę odstąpienia w notatce urzędowej oraz zapisuje opis podany ustnie przez osobę zawiadamiającą w protokole, o którym mowa w art. 304a k.p.k. lub w protokole przesłuchania świadka. W przytoczonym przepisie prawodawca użył zwrotu „odstępuje”, co nie po-*

⁴⁵ Słownik Języka Polskiego PWN pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1995, s. 939. Zespół to „grupa ludzi wspólnie działających, pracujących, wykonujących wspólnie określonego rodzaju czynności”.

⁴⁶ Tamże, s. 660. Grupa to „zbiorowość, której członkowie połączeni są jakąś więzią, zespół ludzi spełniających określone zadanie”.

⁴⁷ M. Kaczmarek: Kryminalistyczne badanie miejsca zdarzenia w teorii i praktyce, Piła 2011, s. 16.

⁴⁸ Pod red. G. Kędzierskiej i W. Kędzińskiego, Kryminalistyka wybrane zagadnienia techniki, Szczecino 2011, s. 392.

⁴⁹ Art. 228 k.p.k. red. Skorupka 2023, wyd. 6/Skorupka, <https://sip.legalis.pl/documentview.seam?documentId=mjxw62zogi3danbug3tomjoobqxlrxgeztstnrvgeya&refSource=guide&legalActDocumentId=mfrxilrsguydonroobqxlrtga2damjoozxsxlrrhe3tgmy>.

winno budzić wątpliwości interpretacyjnych, że w przypadku wystąpienia okoliczności wskazanych w pierwszej części przepisu, będący na miejscu zdarzenia policjant postępuje w sposób wskazany *in fine*. Oczywiście autorzy mają świadomość, że w praktyce jednostek organizacyjnych Policji zdarzają się – są wykonywane oględziny miejsc zdarzeń, ograniczające się do spisania protokołu i wykonania dokumentacji fotograficznej.

W „Vademecum technika kryminalistyki” pod red. Jacka Mazepy (s. 46), można przeczytać „Wielkim błędem w czasie przeprowadzania oględzin jest to, że prowadzący oględziny i osoba ujawniająca ślady jest tą samą osobą”. Twierdzenie to nie jest poparte dodatkowym komentarzem, argumentami na obronę kategorycznego, ale zdaniem autorów artykułu, słusznego poglądu.

Udzielając odpowiedzi na wcześniej postawione pytanie, zdaniem autorów w przypadku oględzin miejsc zdarzeń, nie jest dopuszczalne występowanie przez policyjnych techników - specjalistów w podwójnej/potrójnej roli procesowej, tj. organu procesowego, protokollanta i pomocnika organu wykonującego czynności techniczne.

Podsumowując, biorąc pod uwagę pracę terenową i duże doświadczenie praktyczne autorów z zakresu współuczestniczenia w oględzinach miejsc różnych zdarzeń, funkcja specjalisty i policjanta pionu dochodzeniowo śledczego nie może być łączona. Każdy z nich ma do wykonania swoje ściśle określone zadania, które w procesie oględzin muszą być wykonane z najwyższą starannością, ponieważ w wielu przypadkach jest to czynność niepowtarzalna. Tutaj należy wspomnieć o pracy policjanta występującego podczas oględzin w charakterze biegłego, w roli pomocnika organu procesowego posiadającego określone wiadomości specjalistyczne z danego zakresu, który samodzielnie nie przeprowadza oględzin, ale aktywnie w nich współuczestniczy, wspierając organ procesowy swoją wiedzą, doświadczeniem, odpowiednim słownictwem oraz wskazuje, jak postępować ze śladami kryminalistycznymi, określając wstępnie ich wartość dowodową. Występuje tu bardzo widoczne podobieństwo do instytucji specjalisty, którym najczęściej jest właśnie technik kryminalistyki.

Należy pamiętać, że to nie przyznanie się do winy jest królową dowodów, to wiedza i umiejętności specjalisty pracującego na miejscu zdarzenia pozwalają na zgromadzenie materiału dowodowego przyszłego postępowania. To co widzą, co chcą i są w stanie zobaczyć jest fundamentem, na którym prokurator zbuduje akt oskarżenia. Praca specjalisty to pomysłowość i spontaniczność w poszukiwaniu i odkrywaniu śladów przestępstwa oraz umiejętność trafnego wyciągania wniosków. Od jego umiejętności, determinacji, odpowiedzialności, wyobraźni i neutralnego myślenia bardzo często będą zależeć dalsze losy postępowania. Musi on postarać się znaleźć odpowiedzi na siedem złotych pytań kryminalistyki: *quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?* Oczywiście to wszystko wymaga odpowiedniej wiedzy i doświadczenia praktycznego połączonego z otwartym umysłem.